

УДК 331.1:37.015.311:378

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.13.13>**Лядський І.К.**

кандидат сільськогосподарських наук,
старший викладач кафедри маркетингу,
докторант кафедри менеджменту імені І.А. Маркіної,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6431-973X>

Дячков Д.В.

доктор економічних наук,
професор кафедри менеджменту імені І.А. Маркіної,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2637-0099>

Liadskyi Ihor, Diachkov Dmytro
Poltava State Agrarian University

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ ІНТЕЛЕКТОМ ЯК ФАКТОРОМ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ SOFT-SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

SOCIAL INTELLIGENCE MANAGEMENT AS A FACTOR INFLUENCING THE FORMATION OF SOFT-SKILLS OF HIGHER EDUCATION STUDENTS

У статті розглянуто питання взаємодії соціального інтелекту особистості з прагненням до саморозвитку та опанування soft-skills. Здійснено аналіз взаємодії соціального інтелекту особистості з мотивацією до саморозвитку вітчизняними та закордонними авторами та проведено власне дослідження впливу соціального інтелекту на бажання студентів опанувати «м'які навички». Обґрунтовано застосування тесту TROMSØ для визначення рівня розвитку соціальних компетенцій серед студентської молоді, що вважається одним із найбільш зручних методів оцінки серед аналогічних систем. Виявлено зацікавленість студентів додатковими вміннями, що входять до категорії soft-skills. Робочою концепцією стало припущення, що управління соціальним інтелектом студентів є важливим фактором впливу на формування soft-skills у здобувачів вищої освіти. В ході експерименту встановлено достовірний вплив одного із цих критеріїв на вмотивованість опитуваної аудиторії до саморозвитку та вивчення додаткових навичок.

Ключові слова: соціальний інтелект, soft skills, соціальні компетенції, social skills, social awareness.

The article considers the possibility of interaction between personal social intelligence and motivation to self-development and mastering soft-skills. The analysis of research on this issue by other authors and the influence of social intelligence on the desire of students to master soft-skills is carried out. A variety of approaches to defining social intelligence demonstrates the ambiguity of its structure and functions. The TROMSØ test, which includes 21 questions and is considered to be one of the most convenient assessment methods among similar systems, is used to determine the development of social competencies of students. It was developed by a team of Norwegian researchers who aimed to develop a rapid assessment method of social intelligence. In parallel, we identified the interest of first-year economics students to the additional skills included in the soft-skills category by diagnosing their understanding of the necessity for these skills. We found out whether they consider it is appropriate to learn soft-skills and whether they are confident that these skills will be useful for them in the future. This is an important component of the educational process, as studies of the European labour market show that employers are interested in the development of soft-skills of their employees. Consequently, the motivation of students for self-development is an important prerequisite for their future success. The aim of the exper-

iment was to find out the level of motivation of first-year students to further master soft-skills in the context of providing them with quality educational services. We also found out the average indicators of students' social intelligence development in three main areas: social information processing, social skills, and social awareness. The working concept was the assumption that the management of students' social intelligence is an important factor influencing the formation of soft-skills among university applicants. The indicators of students' social intelligence, as well as their motivation to learn soft-skills were studied and analysed during the experiment.

Key words: social intelligence, soft skills, social competences, social skills, social awareness.

Постановка проблеми. Вимоги сьогодення зміщують акцент з професійних знань та умінь (hard-skills) майбутніх працівників в бік так званих «м'яких навичок» або soft-skills, що обумовлено надлишком інформаційних потоків, які оточують сучасну людину, вимагаючи від неї стресостійкості, уважності, критичного мислення та інших загальних компетенцій [1; 8]. Далеко не всі студенти та випускники університетів сприймають серйозно цей компонент навчального процесу, що викликано певними стереотипами мислення, недостатньо чітким розумінням значення soft-skills у їх подальшому професійному та особистому житті.

Вміння орієнтуватися у площині міжособистісних відносин, відчувати соціально важливі компетенції та виявляти головні тренди сучасності є передумовою успіху людини, як частини суспільства. Важливим компонентом гармонійної інтеграції до соціуму, з урахуванням усіх його вимог та правил, вважається соціальний інтелект, що активно досліджується світовою науковою спільнотою. Відповідно до зазначеного, актуальним є завдання управління соціальним інтелектом як фактором впливу на формування soft-skills у здобувачів вищої освіти, що пропонується здійснити через встановлення кореляції між соціальним інтелектом та ставленням студентів до важливості soft-skills у їх подальшому житті та професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціального інтелекту майже не підіймається у царині менеджменту, хоча саме для управління людьми його значення найважливіше. Зазначена ситуація викликана відсутністю чіткої та структурованої моделі соціального інтелекту. Існує щонайменше десять підходів до визначення його сутності: поведінковий, когнітивний, когнітивно-вербальний, комунікативний, комунікативно-особистісний, операціональний, структурно-динамічний, когнітивно-поведінковий, системний, психометричний, професійно-зорієнтований [3].

Одним із перших у світовій науці питання соціального інтелекту дослідив Едвард Лі Торндайк, який визначив його як здатність «досягати успіху у міжособистісних стосунках, керувати іншими» [12]. Водночас, його відповідна публікація від 1920 року була розміщена у ненауковому виданні «*Harper's Magazine*», тож деякі вчені вважають першовідкривачем соціального інтелекту іншого науковця, а саме Гаррі Банса, який використав цей термін у 1926 році в своїй монографії [4].

З моменту відкриття соціального інтелекту багато дослідників намагалися розробити якісну систему тестування цього компоненту психічної активності людини. Зокрема, створені та активно використовуються тести Дж. Вашингтона (GWIST) [6], Дж. Гілфорда та М. О'Саллівена (Four Factor Test of Social Intelligence) [10] та інші. Проте, вони відрізнялися декількома негативними сторонами, а саме: трудомісткістю, складністю у застосуванні та низьким рівнем кореляції. Дослідниками продовжуються пошуки більш ефективних та універсальних способів оцінки рівня соціального інтелекту. Так з'явився тест TROMSØ, що розроблено колективом норвезьких дослідників Д. Сильверю, М. Мартинуссеном, Т. Далем [11]. Вони спираються на праці прибічників когнітивно-поведінкової моделі соціального інтелекту О. Джона та К. Космітські [9]. Зазначені автори виокремили три базові компоненти соціального інтелекту, а саме:

1. Social information processing – обробка соціальної інформації;
2. Social skills – соціальні навички;
3. Social awareness – соціальна обізнаність.

Іншим етапом дослідження став аналіз ставлення студентів до soft-skills. Це важливо, оскільки «м'яким» навичкам у сучасній світовій науці відводять вирішальну роль не тільки у життєвому але й кар'єрному успіху. Так, за результатами опитування, проведеного у Гарвардському та Стенфордському університетах, понад 85% успіху випускників забезпечені саме soft-skills [2]. На підставі іншого дослідження, що проводилося у 16 країнах Європи, були зроблені висновки, що 93% роботодавців вважають «м'які» навички працівників не менш важливими, ніж професійні знання та вміння [7]. Попри широку термінологічну варіативність, що описує це явище, країни-члени ЄС прийняли ряд постанов, що дозволило запровадити уніфіковану назву soft-skills для єдиного європейського економічного та освітнього простору [5].

Незважаючи на наявність значної кількості наукових досліджень та публікацій, присвячених вивченню соціального інтелекту та «м'яких» навичок, немає жодної праці, спрямованої на встановлення впливу цієї компетенції на формування soft-skills. Зважаючи на актуальність обох понять для успішної інтеграції людини в суспільство, було вирішено дослідити кореляцію між ними.

Формулювання цілей статті – сформулювати завдання управління соціальним інтелектом як фактором впливу на формування soft-skills у здобувачів вищої освіти через встановлення кореляції між соціальним інтелектом та ставленням студентів до важливості soft-skills у їх подальшому житті та професійній діяльності

Виклад основного матеріалу. У дослідженні використано стандартну модель тесту TROMSØ, який складається з 21 питання, що розподілені серед трьох базових компонентів соціального інтелекту. Розробники цього тесту вказують на прийнятну внутрішню надійність показників Social information processing (обробка соціальної інформації) = 0,81, Social skills (соціальні навички) = 0,86, Social awareness (соціальна обізнаність) = 0,79 за коефіцієнтом Кронбаха [11]. Також зазначається приблизно рівномірний їх розподіл при визначенні рівня соціального інтелекту, що не потребує введення додаткових коефіцієнтів. Щоб не переобтяжувати респондентів однотипними питаннями, вони були подані в різнобій, а не послідовно за кожним блоком.

Блок 1. Обробка соціальної інформації

1. «Я можу передбачувати поведінку інших людей».
3. «Я знаю, що будуть відчувати інші люди після моїх дій».
6. «Я розумію почуття інших людей».
9. «Я розумію бажання інших людей».
14. «Я часто можу зрозуміти, чого прагнуть інші, навіть не питаючи їх про це».
17. «Я можу передбачити, як інші будуть реагувати на мою поведінку».
19. «Я часто можу зрозуміти, що насправді інші мають на увазі, за допомогою їх міміки, виразу обличчя, мови тіла».

Блок 2. Соціальні навички

4. «Я часто відчуваю себе невпевнено в оточенні нових людей, яких я не знаю».
7. «Я легко пристосовуюсь до різних соціальних ситуацій».
10. «Я швидко орієнтуюся в нових ситуаціях і знайомлюся з новими людьми».
12. «Мені важко налагоджувати відносини з іншими людьми».
15. «Щоб добре зрозуміти інших людей, мені потрібно багато часу».
18. «Я добре підбираю потрібні слова у розмові з новими людьми».
20. «Мені важко підібрати цікаву тему для розмови».

Блок 3. Соціальна обізнаність

2. «Я часто відчуваю, що мені важко зрозуміти вибір інших людей».
5. «Люди часто дивують мене своїми вчинками».
8. «Інші люди гніваються на мене, але я не знаю чому».
11. «Люди часто гніваються або дратуються, коли я говорю те, що думаю».
13. «Я вважаю людей непередбачуваними».
16. «Я часто ображаю інших, не усвідомлюючи цього».

21. «Мене часто дивує реакція інших на те, що я роблю».

Кожна відповідь була оцінена респондентом за шкалою від 1 до 7, де перша позначка відповідає твердженню «Зовсім не про мене», а сьома позначка «Цілковито про мене». За аналогічною системою оцінювання були додані питання, що стосувалися ставлення студентів до soft-skills та усвідомлення їх важливості у подальшому особистому і професійному житті:

22. Чи вважаєте ви за доцільне розвивати soft-skills?

23. Чи знадобляться вам soft-skills у подальшому житті?

24. Чи будуть корисними soft-skills у професійній діяльності?

Респондентами були обрані першокурсники, оскільки метою дослідження було дізнатися ставлення до «м'яких» навичок молоді, яка тільки починає навчання у закладі вищої освіти. Студенти старших курсів активно використовують soft-skills, вивчають та опановують їх в межах навчання за освітньо-професійними та освітньо-науковими програми. З метою визначення завдання управління соціальним інтелектом як фактором впливу на формування soft-skills у здобувачів вищої освіти, актуальним став етап визначення рівня готовності випускників шкіл до подібного тренду освіти та залежність їх вмотивованості від розвитку соціального інтелекту. Опитування проведено на 129 респондентах – здобувачах вищої освіти першого року навчання. Аналізуючи отримані дані, можна зробити наступні узагальнення, що наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Результати тестування студентів за рівнем розвитку соціальних компетенцій, а також їх ставленням до soft-skills

Показник / рівень розвитку	Social information processing	Social skills	Social awareness	Загальний рівень розвитку соціального інтелекту	Вмотивованість до формування soft-skills
Вище середнього	70%	65%	65%	67%	79%
Середній	19%	20%	14%	17%	17%
Нижче середнього	11%	15%	21%	16%	4%

Результати дослідження показали, що 67% респондентів відрізнялися вищим за середній рівнем розвитку соціального інтелекту. Найвищим показником виявилася якість обробки соціальної інформації, що характеризується вмінням вірно ідентифікувати почуття та емоції оточуючих людей, емпатією та швидкістю сприйняття соціальних сигналів. Цей критерій добре розвинений у 70% респондентів. Вмотивованість до саморозвитку та засвоєння додаткових знань продемонстрували 79% опитаних студентів.

Для визначення рівня впливу соціального інтелекту та трьох його складників (social information processing, social skills, social awareness) на зацікавленість першокурсників розвитком soft-skills, нами був проведений кореляційний аналіз коефіцієнту Спірмена та визначена щільність зв'язку цих ознак за шкалою Чеддока. Результати аналізу наведені в табл. 2.

Відповідно до результатів аналізу коефіцієнту кореляції Спірмена, статистично значимий ($p < 0,05$) прямий вплив на зацікавленість soft-skills серед студентів першого курсу виявив компонент соціального інтелекту Social information processing (обробка соціальної інформації), що продемонстрував показник 0,512, який відповідає помірному позитивному зв'язку. Інші два компоненти мали тенденцію до негативного зв'язку, але він виявився слабким та статистично незначимим. Зв'язок соціального інтелекту з прагненням до саморозвитку серед студентів мав тенденцію до позитивного впливу, але був слабким та також статистично незначимим, що вказує на необхідність подальших досліджень у даному напрямку.

Таблиця 2

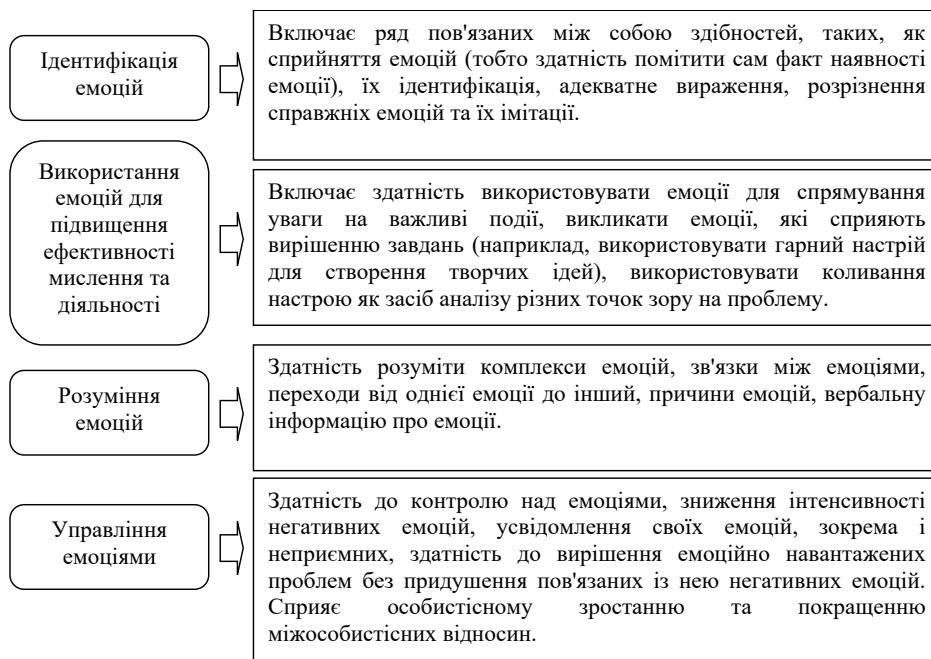
**Результати аналізу впливу соціального інтелекту
на вмотивованість до вивчення soft-skills**

Критерій тесту TROMSØ / Зацікавленість soft-skills	Social information processing	Social skills	Social awareness	Загальний рівень розвитку соціального інтелекту
Коефіцієнт кореляції Спірмена	0,512	-0.068	-0.234	0,085
Сила зв'язку за шкалою Чеддока	пряма, помірна	зворотна, слабка	зворотна, слабка	пряма, слабка
Статистична значимість залежності ознаки	$p < 0,05^{**}$	$p > 0,05^*$	$p > 0,05^*$	$p > 0,05^*$

$p \leq 0,05 > 0,01$ – низька статистична достовірність; $p \leq 0,01 > 0,001$ – середня статистична достовірність; $p \leq 0,001$ – висока статистична достовірність.

Позитивна достовірна кореляція одного з показників соціального інтелекту з цікавістю до розвитку soft-skills свідчить про правильно обраний напрям роботи та підштовхує до проведення нових більш масштабних експериментів.

Аналіз здібностей, пов'язаних з переробкою соціально-емоційної інформації, дозволяє виділити чотири компоненти, що мають визначену ієрархію, рівні якої освоюються в онтогенезі послідовно (рис. 1). Важливо відзначити, що кожен компонент стоїть як власних емоцій людини, так й емоцій інших людей, що дозволяє визначити основні завдання управління соціальним інтелектом з метою вдосконалення окремих аспектів управління персоналом в сучасних умовах.

*Рис. 1. Ієрархія переробки соціально-емоційної інформації
як інноваційний засіб управління соціально-емоційним інтелектом*

Джерело: власна розробка авторів

Висновки. В ході проведених досліджень було визначено рівень розвитку соціального інтелекту серед студентів першого курсу за допомогою тесту TROMSØ та виявлено загальний рівень їх зацікавленості вивченням soft-skills. Подальший кореляційний аналіз з використанням коефіцієнту Спірмена та шкали Чеддока показав статистично значимий ($p < 0,05$) прямий вплив здатності до обробки соціальної інформації на прагнення до саморозвитку серед студентської молоді, що слугує підтвердженням вірно обраного напрямку досліджень та вказує на необхідність подальшої роботи з масштабнішими вибірками.

Список використаних джерел:

1. Дячков Д.В., Голос А.Е. Сучасні технології управління розвитком персоналу підприємства. *Матеріали щоріч. студ. конф., 18 листоп.* 2021 р. Полтава : РВВ ПДАУ, 2021. С 23–25.
2. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування «soft-skills» в умовах закладу вищої освіти. *Humanities science current issues.* 2020. № 3. С. 137–145.
3. Ляховець Л.О. Соціальний інтелект: поняття, функції, структура. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Психологічні науки.* 2013. № 114. С. 128–133.
4. Миронюк Є.В. Визначення та історія розвитку поняття «соціальний інтелект» у психологічній науці. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами.* 2010. № 7. С. 452–461.
5. Федоренко Н.І. Сучасні технології формування «soft skills» у студентів ОПП «Соціальні та медіа-комунікації». *Міждисциплінарний дискурс у дослідженні феномену соціального : колект. монографія.* 2021. С. 191–211.
6. Харченко С.В. Сучасне розуміння структури соціального інтелекту. *Молодіжний економічний дайджест. М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана».* 2015. № 4. С. 130–135.
7. Шестакова С.О. Використання інтерактивних методів навчання для формування Soft skills у студентів юридичного профілю. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2020. № 2 (96). С. 224–233.
8. Шкурупій О.В., Дячков Д.В., Голос А.Е. Фріланс як успішна форма віртуалізованої зайнятості та управління розвитком персоналу. *Інфраструктура ринку.* 2021. № 62. С. 108–114.
9. Kosmitzki, C., John, O. The implicit use of explicit conceptions of social intelligence. *Personality and Individual Differences.* 1993. № 15(1). P. 11–23.
10. O'Sullivan M., Guilford J. Six factors of behavioral cognition: understanding other people. *Journal of educational measurement.* 1975. № 67. P. 255–271.
11. Silvera D.H., Martinussen M., Dahl. T. I. The TROMSØ Social Intelligence Scale, a self-report measure of social intelligence. *Scandinavian Journal of Psychology.* 2001. № 42. P. 313–319.
12. Thorndike E.L. Intelligence and its use. *Harper's Magazine.* 1920. № 140. P. 227–235.

References:

1. Diachkov D.V., Holos A.E. (2021) [Modern technologies for managing the development of business personnel]. Proceedings of the *Materialy shchorich. stud. Konf (November 18, 2021)*. Poltava: RVV PDAU, pp. 23–25.
2. Koliada N., Kravchenko O. (2020) Praktychnyi dosvid formuvannia «soft-skills» v umovakh zakladu vyshchoi osvity [Practical experience in the formation of "soft-skills" in the conditions of a higher education institution]. *Humanities science current issues*, no. 3, pp. 137–145.
3. Liakhovets L.O. (2013) Sotsialnyi intelekt: poniattia, funktsii, struktura [Social intelligence: concepts, functions, structure]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Ser.: Psykholohichni nauky*, no. 114, pp. 128–133.
4. Myroniuk Ye.V. (2010) Vyznachennia ta istoriia rozvytku poniattia «sotsialnyi intelekt» u psykholohichnii nauki [Definition and history of the development of the concept of "social intelligence" in psychological science]. *Aktualni problemy navchannia ta vykhovannia liudei z osoblyvyvymy potrebamy*, no. 7, pp. 452–461.
5. Fedorenko N.I. (2021) *Suchasni tekhnologii formuvannia «soft skills» u studentiv OPP «Sotsialni ta media-komunikatsii»* [Modern technologies for the formation of "soft skills" among stu-

dents of the "Social and Media Communications" OPP]. Mizhdystsyplinaryni diskurs u doslidzhenni fenomenu sotsialnoho, pp. 191–211.

6. Kharchenko S.V. (2015) Suchasne rozuminnia struktury sotsialnoho intelektu [Modern understanding of the structure of social intelligence]. *Molodizhnyi ekonomichnyi daidzhest. M-vo osvity i nauky Ukrainy, DVNZ «Kyiv. nats. ekon. un-t im. Vadyma Hetmana»*, no. 4, pp. 130–135.

7. Shestakova S.O. (2020) Vykorystannia interaktyvnykh metodiv navchannia dlia formuvannia Soft skills u studentiv yurydychnoho profilu [The use of interactive learning methods for the formation of soft skills in law students]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, no. 2 (96), pp. 224–233.

8. Shkurupii O.V., Diachkov D.V., Holos A.E. (2021) Frilans yak uspishna forma virtualizovanoi zainiatosti ta upravlinnia rozvytkom personalu [Freelancing as a successful form of virtual employment and personnel development management]. *Infrastruktura rynku*, no. 62, pp. 108–114.

9. Kosmitzki, C., John, O. (1993) The implicit use of explicit conceptions of social intelligence. *Personality and Individual Differences*, no. 15(1), pp. 11–23.

10. O'Sullivan M., Guilford J. (1975) Six factors of behavioral cognition: understanding other people. *Journal of educational measurement*, no. 67, pp. 255–271.

11. Silvera D.H., Martinussen M., Dahl. T.I. (2001) The TROMSØ Social Intelligence Scale, a self-report measure of social intelligence. *Scandinavian Journal of Psychology*, no. 42, pp. 313–319.

12. Thorndike E.L. (1920) Intelligence and its use. *Harper's Magazine*, no. 140, pp. 227–235.
